

4. Сверстюк Є. Правда полинова. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 304 с.
5. Тичина П. Пам'яті тридцяти. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933. Поезія. Проза. Драма. Есей. Вид. 2. Київ: Смолоскип, 2003. С. 29.
6. Шевченко Т. Кобзар. Повна збірка творів. Київ: ТОВ «Видавництво Глорія», 2014. 400 с.

Ольга СОБЧУК

*Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
olia171999@gmail.com*

ІСТОРИЧНИЙ ДЕТЕКТИВ: ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ ЕПОХИ ТА ПОШУК МІФІЧНИХ ТАЄМНИЦЬ

Інтерес до жанру історичного детективу зумовлений прагненням відтворити та оживити реалії епохи, в якій відбувається дія розвідки. Письменники повертаються у власне дитинство, в ті дні, які вони пам'ятають найкраще, або аналізують зародження поліції та судової системи, щоб отримати інформацію для своїх детективних історій. Відтак, успіх таких праць ґрунтується на якості реалій, з яких вони побудовані.

На відміну від інших історій, де частина інформації може бути зібрана під час написання, творці історичних детективів спочатку досліджують епоху, а вже потім розробляють сюжет, який дозволить їм використати отримані знання. Польський теоретик та літературознавець Павел Качинський вважає достовірність історичного фону важливим елементом оцінки історичного детективу [5]. Натомість Джефф Рідберг-Кокс, Фоксвель Маргарет розглядаючи сутність кримінальних романів як основу, звільняють авторів, які їх пишуть, від зобов'язань представляти минуле [6, с.111; 3, с.291].

Уявлення про кримінальну літературу як про стандартну розповідь часто в теорії призводило до думки, що структура кримінального жанру є простою. Навіть якщо кожне оповідання містить, за словами французького філософа Ролана Барта, герменевтичний код, кримінальний жанр особливо акцентує увагу на загадці і буде навколо неї всі наративні конвенції. У результаті оповідання з домінуванням таємниці стало практично визначенням кримінального жанру. Панувала думка, що структура кримінального оповідання формує герменевтичний ключ, який передбачає прогресування розповіді в часі. Однак після досліджень болгарського вченого Цветана Тодорова стало зрозуміло, що кримінальний наратив

«насуває дві часові серії: дні розслідування, які починаються зі злочину, і дні драми, які призвели до нього». Тодоров виділяє в кримінальному жанрі фактично дві історії: «історію злочину» та «історію розслідування». Перша – історія злочину – розповідає «що насправді трапилось», тоді як друга – історія розслідування – пояснює «як читач дізнався про це» [7, с.47].

Як і в історичному жанрі, детектив має значну міфоподібність, але активує трохи інший набір архетипів та міфологем. Тут менший акцент на космогонії, а більший – на співіснуванні Космосу та Хаосу, а також замість Предка-державотворця в центрі уваги опиняється Герой. Сильним елементом є містеріальний компонент, що залучає читача до роздумів над життям та смертю [1]. Наприклад, Умберто Еко досліджував у своїх творах долі деяких містифікацій, таких як підроблений Костянтинівий дар, листа священника Джанні (XII ст.) чи сфальсифікованих «Протоколів сіонських мудреців» у романі «Маятник Фуко». Замахи, успішні містифікації та зв'язок з історією – центральні теми есе «Сила фальшивого». Дослідник відкрито виступав проти наміру звільнити історію від перевірки на істинність. Той факт, що будь-яка історіографічна праця побудована на основі розповіді аналогічно літературному твору, не свідчить про те, що вона позбавлена від перевірки за науковими критеріями, яким не повинні підлягати літературні творіння. Достатньо навести у якості прикладу Карла Гінзбурга, який у 2000 році присвятив цій темі збірку статей «Історія, риторика і доказ», де цілком у дусі Еко розглядається зв'язок між риторикою та історією. Ціла низка таємничих і страшних подій XIX століття, автентичність яких залишається під сумнівом, покладена у сюжетну канву роману [4].

Аналізуючи оповідання Артура Конана Дойла «Обряд дому Месгрейвів», основною темою є історична реліквія, яку можна відшукати за допомогою переданого з покоління в покоління коду. Герої намагаються розгадати загадку, що об'єднує минуле, сучасне і майбутнє, і для цього їм необхідні спеціалізовані знання з історії та культурології.

Книга американського дослідника Майкла Коена присвячена актуальності та популярності детективного жанру серед читачів. За словами автора, привабливість детективних сюжетів полягає, насамперед, у вбивстві як забороненому, антигуманному вчинку, а також у пошуку винного, що становить інтелектуальну насолоду від розгадування міфічної таємниці: «Коли ми розмірковуємо про те, чому нам так подобаються історії-загадки, то ми насправді ставимо два запитання: чому нас приваблюють історії про злочини, і чому нам подобаються історії, котрі містять у собі загадку?» [2, с.13-14].

Таким чином, історичний детектив – це жанр, який привертає увагу своїх читачів завдяки якісним дослідженням епохи, на якій ґрунтується

сюжет, та захоплюючим поєднанням фактів і фантазії. Популярність цього жанру пояснюється не лише цікавістю до кримінальних сюжетів, але й бажанням розгадати міфічні таємниці разом із персонажами. Ці два аспекти роблять історичний детектив привабливим для широкого кола читачів, ставлячи його у ряди найулюбленіших жанрів сучасної літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клугер Д. Баскервільська містерія. *Історія класичного детективу*. URL: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=107922> (дата звернення: 05.05.2024)
2. Cohen M. *Murder Most Fair: The Appeal of Mystery Fiction*. Associated University Press, 2000. 200 p.
3. Foxwell Margaret L. Peter Lovesey: No Cribbing on History. *The Detective as Historian: History and Art in Historical Crime Fiction*. Bowling Green State University Popular Press. 2000. Pp. 282-293.
4. Ginzburg C. *History, Rhetoric and Proof (The Menahem Stern Jerusalem Lectures)*. Jerusalem : Brandeis – Historical Society of Israel, 1999. 135 p.
5. Kaczyński P. *Kryminal historyczny – próba poetyki. Literatura kryminalna. Śledztwo w sprawie gatunków*. Wydawnictwo EMG. Kraków, 2014. Ss. 191-209.
6. Rydberg-Cox Jeffrey A. Detection in the Italian Renaissance. *The Detective as Historian: History and Art in Historical Crime Fiction*. Bowling Green State University Popular Press. 2000. Pp. 111-122.
7. Todorov T. The Typology of Detective Fiction, in *The Poetics of Prose*. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1977. Pp. 45-52.

Ігор КОЗАК

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
kozak_i@tnpu.edu.ua*

РОЗВИТОК СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст. В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Кооперативний рух на українських землях в складі Російської імперії зародився в другій половині 60-х років ХІХ століття з появою споживчих товариств у Харківській, Херсонській, Полтавській, Катеринославській губерніях та в Києві. Одним із перших кооперативів стало Харківське споживче товариство із затвердженням статуту в жовтні 1866 року. Наступного року споживчий кооператив відкрився в Одесі, а у 1868 році – у Києві, Херсоні, Катеринославі, Лебедині, Полтаві та Миколаєві. У 1869 році нові кооперативи з'явилися у Єлисаветграді, Балті та Борзні. До 1870 року в українських губерніях існувало близько 20 споживчих товариств.